

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE
HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Praha, 2020

Jan Mráček

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE
HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Housle

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ferdinand Laub - život a dílo

Jan Mráček

Vedoucí práce: doc. MgA. Leoš Čepický

Oponent práce: prof. Ivan Štraus

Datum obhajoby: 7. 9. 2020

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2020

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Violin

Bachelor's Thesis

Ferdinand Laub – Life and Work

Jan Mráček

Thesis advisor: Doc. MgA. Leoš Čepický

Thesis opponent: Prof. Ivan Štraus

Date of thesis defense: 7. 9. 2020

Academic title granted: BcA.

Prague, 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Ferdinand Laub – život a dílo

vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy, tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Tato práce pojednává o životě a díle legendárního českého houslového virtuóza Ferdinanda Lauba (1832 – 1875). Je zde popsána jeho cesta na pozici jednoho z nejuznávanějších interpretů své doby. Samostatná kapitola je věnována jeho činnosti pedagogické a skladatelské.

Klíčová slova:

Laub, housle, virtuóz, pedagog, skladatel

Abstract

This thesis is focussed on the life and work of the legendary Czech violin virtuoso Ferdinand Laub (1832 – 1875). Thesis describes his way to the position of one of the most respected artists of his time. One chapter is focussed on his teaching and his compositions.

Keywords:

Laub, violin, virtuoso, pedagogue, composer

Obsah	strana
Úvod	10
Mládí a cesta ke slávě	11
Houslový virtuóz	18
Vídeň	23
Rusko	25
Návrat	32
Pedagog, skladatel a dirigent	34
Závěr	40
Použitá literatura a prameny	41

Úvod

Ve výčtu českých houslových virtuózů, kteří za posledních 200 let reprezentovali českou houslovou školu v celém světě, náleží nejzásadnější pozice Josefu Slavíkovi (1806 - 1833), Ferdinandu Laubovi (1832 - 1875), Františku Ondříčkovi (1857 - 1922), Janu Kubelíkovi (1880 - 1940), Jaroslavu Kocianovi (1883 - 1950), Vášovi Příhodovi (1900 - 1960) a Josefu Sukovi (1929 - 2011). Všichni jmenovaní patří k odchovancům Pražské konzervatoře, která disponovala od svého založení v roce 1811 plejádou skvělých pedagogů houslové hry. Profesory zde byli Bedřich Vilém Pixis (1786 - 1842), Mořic Mildner (1812 - 1865), Antonín Bennewitz (1833 - 1926) a Otakar Ševčík (1852 - 1934). Všichni jmenovaní spoluvytvářeli fundament českého houslového umění a tím i významnou pozici české houslové školy v dějinách evropské hudby. Ve své bakalářské práci se zaměřím na Ferdinanda Lauba, který je dle mého názoru u nás dodnes zásadně nedoceněnou a v podstatě ignorovanou osobností. Chtěl bych poukázat na jeho mimořádný význam a vliv na rozvoj ruské houslové školy, která se v následujících desetiletích od jeho působení v Moskvě stala světově významnou. Dále bych chtěl ve své práci popsat jeho silný vztah ke komorní hře. Ferdinand Laub byl jedním z prvních českých hudebníků, kteří zanechali v Evropě zásadní stopu v oboru kvartetní hry. Zaměřím se rovněž na konkrétní Laubův sólový i komorní repertoár, pozornost bude věnována i jeho skladatelské činnosti.

Mládí a cesta ke slávě

Ferdinand Laub se narodil 19. ledna roku 1832 v Praze na Újezdě v domě čp. 400, který se nazýval U Ježíšků. Dnešní podoba domu je po přestavbách jiná než kolem roku 1830, dům však stále stojí. Na jeho průčelí je umístěna pamětní deska se jménem a životními daty Ferdinanda Lauba. Jeho rodina pochází ze západních Čech, otec se jmenoval Erasmus (1794 - 1865), byl rodákem z Blišan a příslušníkem starého rodu, známého již ze 17. století v oblasti okolí Plzně. Matka Josefa (dívčím jménem Vatersová, 1793 - 1863) pocházela ze Bzové u Mladé Vožice. Svatbu měli 14. srpna roku 1821 v kostele Panny Marie Vítězné v Praze. Narodily se jim nejdříve čtyři dcery, jako páté dítě pak mužský potomek - syn Ferdinand. Erasmus Laub byl první v rodině Laubů, který prokázal výrazné hudební nadání, rod se věnoval tradičně kožešnickému řemeslu. Jako výborný houslista působil Erasmus Laub v orchestru Stavovského divadla, vyučoval hudbu a jako vynikající kaligraf rozepisoval notové party. Jeho syn Ferdinand projevil hudební talent v dalekosáhlé míře, velmi brzy se začal učit hře na housle a pokračoval tak rychle, že v krátké době chodili oba spolu hrát po hostincích a kavárnách. Posluchače malý a útlý Ferdinand přiváděl v úžas. Do té doby se dá s trochou nadsázky datovat Laubova koncertní činnost, za dohledatelný počátek dráhy houslového virtuóza se považuje 26. listopad roku 1838. V sále hostince „U Doušů“ na dnešním Václavském náměstí v Praze byla pořádána soukromá akademie, na závěr programu hrál šestiletý génius Bériotovy Variace E - dur. Vyvolal tehdy, a pak vlastně už vždycky, svou hrou bouři nadšení. Erasmus Laub ukázal v té době značnou míru rozumu a pedagogických schopností, když nechával synovu zjevnému a výraznému talentu volný, přirozený průběh a vývoj, a nenutil ho k mnoha veřejným produkcím za účelem výdělku. V soukromí hrával ale malý Ferdinand již stále častěji pozvaným posluchačům a v pražském hudebním životě se o něm veřejně mluvilo i psalo jako o do té doby nesrovnatelném talentu. Jeho otec Erasmus samozřejmě věděl, že rostoucím schopnostem syna nebude časem svými znalostmi stačit a bude potřebovat pro syna špičkového pedagoga. Od svých osmi let pak Ferdinand Laub veřejně koncertoval pravidelně.

Když v lednu roku 1841 přijel do Prahy v rámci svého turné slavný norský houslista Ole Bull¹, Erasmus Laub využil tuto možnost a syna severskému houslovému

¹ Ole Bornemann Bull (5. února 1810 - 17. srpna 1880) byl norský houslista a skladatel.

virtuóзовi představil. Ferdinand hrál tehdy populární Maysederovy ² Variace op. 40 pro housle a klavír a Ole Bull byl z jeho hry nadšen. Další významné uznání přišlo mladému Laubovi na koncertní cestě po českých a moravských městech od hraběte Lichtenštejna na zámku v Telči. Tento dvorní inspektor císařských hudebníků mladému géniovi udělil oficiální povolení ke koncertování po celém Rakousku.

Laubovo houslové umění narůstalo, jeho otec se rozhodl uspořádat synovi samostatný recitál v Praze. V neděli 27. února roku 1842 tak Ferdinand Laub debutoval na pódiu Stavovského divadla, na kterém do té doby triumfovalo mnoho slavných hudebníků. Na repertoáru byl Maysederův Koncert pro housle A - dur a Variace na uherské písně Františka Xavera Pecháčka ³. Úspěch byl ohromný, kritika nešetřila chválou a konstatovala velký pokrok mladičkého umělce. Tomuto koncertu byl přítomen vynikající pražský houslista a pedagog Mořic Mildner ⁴. Po dohodě s otcem Erasmem Laubem se ihned mladého Ferdinanda ujal a poskytl mu bezplatné vyučování. Mildner učil podle vlastních, promyšlených zásad a začal měnit způsob jeho hry a odstraňovat některé návyky. A tak už začátkem března 1843 vystupoval Laub koncertně se svým pedagogem a nadále poutal pozornost kritiky i obecenstva. Hrál již vrcholně obtížné skladby Heinricha Wilhelma Ernsta ⁵ a jediným omezením se ukazovala kvalita jeho nástroje.

V Laubově umělecké výchově nastala podstatná změna, když dosavadní koncertní mistr orchestru Stavovského divadla Mořic Mildner byl 2. června 1843 povolán na Pražskou konzervatoř jakožto nástupce svého zemřelého učitele - profesora Bedřicha Viléma Pixise ⁶. Ferdinand Laub se stává 14. srpna 1843 žákem tohoto ústavu, jako pokročilý je ihned zapsán do druhého ročníku. Současně se jmeno-

² Joseph Mayseder (27. října 1789 - 21. listopadu 1863) byl rakouský houslista a skladatel.

³ Franz Xaver Pecháček (4. července 1793 - 15. září 1840) byl rakouský houslista a skladatel českého původu.

⁴ Mořic Mildner (3. srpna 1812 - 24. července 1865) byl český houslista, pedagog a skladatel.

⁵ Heinrich Wilhelm Ernst (8. června 1812 - 8. října 1865) byl houslista, violista a hudební skladatel židovského původu.

⁶ Bedřich Vilém (Friedrich Wilhelm) Pixis (12. března 1785 - 20. října 1842) byl německý houslista a pedagog působící v Praze.

váním Mořice Mildnera profesorem houslí byl na místo ředitele Pražské konzervatoře po zemřelém Bedřichu Dionýsu Weberovi ⁷ povolán skladatel Jan Bedřich Kittl ⁸, žák slavného Václava Jana Tomáška ⁹. S příchodem těchto nových osobností zavládla na Pražské konzervatoři zcela nová tvůrčí atmosféra. To zjevně zapůsobilo i na celkový umělecký vývoj mladého Lauba, který byl přes své mládí nejlepším žákem a jako nemajetný dostával roční podporu 80 zlatých. Na Pražské konzervatoři studoval Laub tři roky a svou mimořádnou hrou budil pozornost evropských hudebních osobností. Například v červenci roku 1844 vystoupil veřejně v Karlových Varech a na klavír ho doprovázel Wolfgang Amadeus Mozart syn (vlastním jménem Franz Xaver) ¹⁰. Tento druhý syn fenomenálního rakouského skladatele zde potom 29. července 1844 u věku 53 let zemřel.

V březnu roku 1845 v Praze s velkými úspěchy koncertoval židovský houslový fenomén Heinrich Wilhelm Ernst, jehož virtuosní skladby byly a stále jsou vedle skladeb Paganiniho ve velké oblibě u světových houslistů i publika. V neděli 9. března uspořádala Pražská konzervatoř v sále paláce Platýz jeden ze svých výročních koncertů, do programu byla jako vrcholné číslo první části zařazena Ernstova Koncertní polonéza op. 17 v interpretaci Ferdinanda Lauba. Laubův výkon byl oslnivý, k bouřlivým ovacím se připojil s osobní gratulací sám autor díla. V Laubovi získal Ernst od té doby oddaného a zaníceného interpreta svých skladeb a věnoval mu první ze svých nejtěžších koncertních etud. Když pak Ernst těžce onemocněl, nemohl už profesionálně hrát a potřeboval léčení ve francouzském Nice, byl to Laub, který uspořádal 24. června roku 1862 v Londýně koncert na jeho podporu. Na pódiu vystoupili Ernstovi kolegové z legendárního londýnského Beethovenova kvarteta Joseph Joachim ¹¹ a Alfredo Piatti ¹², společně s Laubem a

⁷ Bedřich Dionýs (Diviš) Weber (9. října 1766 - 25. prosince 1842) byl český hudební skladatel, muzikolog a pedagog.

⁸ Jan Bedřich Kittl (8. května 1806 - 20. července 1868) byl český hudební skladatel a v pořadí druhý ředitel Pražské konzervatoře v letech 1843 - 1865.

⁹ Václav Jan Křtitel Tomášek (17. dubna 1774 - 3. dubna 1850) byl český hudební skladatel a pedagog.

¹⁰ Franz Xaver Wolfgang Mozart (26. července 1791 - 29. července 1844) byl rakouský hudební skladatel a klavírista.

¹¹ Joseph Joachim (28. června 1831 - 15. srpna Berlín) byl maďarsko - židovský houslista, dirigent, hudební skladatel a pedagog.

slavným Bernhardem Moliquem ¹³ zahráli mimo jiné i Ernstův Smyčcový kvartet op. 26.

Další velká šance pro mladého Lauba přišla, když na jaře roku 1846 navštívil Prahu se svojí naprosto novou hudbou proslulý francouzský skladatel Hector Berlioz ¹⁴. Hudební veřejnost v Praze bezvýhradně přijala nový Berliozův náhled na skladatelské principy a zejména Pražská konzervatoř se za jeho tehdy novátorskou tvorbu zcela postavila. Symfonický orchestr Pražské konzervatoře provedl na prvním koncertě jeho předehru Král Lear op. 4 tak, že skladatel byl prý zcela ohromen a nadšen výkonem orchestru složeného z velmi mladých hráčů. Berlioz pak osobně řídil řadu koncertů ze svých kompozic, které provedl orchestr složený z hudebníků Stavovského divadla a Pražské konzervatoře. Ferdinand Laub se jako sólista Berliozovi představil na koncertě absolventů 29. března ve Stavovském divadle s provedením Ernstova Concertina pro housle a orchestr op. 12. Hector Berlioz byl z jeho hry nadšen a vyzval Lauba, aby s ním jel do Paříže. Záměr představit Lauba v Paříži podpořil i Ferenc Liszt ¹⁵, který byl také členem komise.

Absolutorium Pražské konzervatoře získal Laub 6. srpna roku 1846 s nejlepším možným hodnocením jako sólista, orchestrální hráč i skladatel. Byl připraven, aby svými mimořádnými schopnostmi reprezentoval v příštích 28 letech české interpretační umění v Evropě. Nedlouho po absolutoriu se vydal na koncertní cestu po českých městech a lázních, v Brně se pak opět setkal s Ernstem, 28. října vystoupil v programu jedné z tehdy populárních tanečních besed v Praze na Žofíně. První skutečně zajímavá nabídka ke koncertování přišla z Říma a otvírala mu cestu na evropská pódia. Jednání však překvapivě ztroskotalo na nesouhlasu jeho otce. Nakonec se však Erasmus Laub podvolil okolnostem a doporučením přátel z hudebních kruhů a jeho syn mohl nastoupit dráhu koncertujícího virtuóza a odjet v prosinci roku 1846 do Vídně. Předtím se ovšem Ferdinand Laub rozloučil s

¹² Carlo Alfredo Piatti (8. ledna 1822 - 18. července 1901) byl italský violoncellista, hudební skladatel a pedagog.

¹³ Wilhelm Bernhard Molique (7. října 1802 - 10. května 1869) byl německý houslista, violista a skladatel.

¹⁴ Louis - Hector Berlioz (11. prosince 1803 - 8. března 1869) byl francouzský skladatel, spisovatel a hudební kritik.

¹⁵ Ferenc Liszt (22. října 1811 - 31. července 1886) byl maďarský klavírista a hudební skladatel.

Prahou třemi koncerty: 26. listopadu v sále paláce Platýz, 15. a 17. prosince ve Stavovském divadle. Programy těchto koncertů byly zaměřeny hlavně na tehdy oblíbené virtuózní skladby, Laub zahrál však i Beethovenovu Sonátu pro klavír a housle č. 9 op. 47 „Kreutzer“. Dočkal se nejen bouřlivého potlesku, stalo se také něco velmi podstatného a prospěšného. Od protektora Pražské konzervatoře arcivévody Štěpána Habsbursko – Lotrinského¹⁶ dostal darem vynikající nástroj, tolik potřebný pro sólovou dráhu. Byly to housle italského mistra Nicoló Amatiho¹⁷. Samozřejmě dostal také řadu písemných doporučení, které mu měly usnadnit cestu na evropská koncertní pódia. Ihned po příjezdu do Vídně prokázal Laub své umění na několika soukromých koncertech, především pro šlechtické společnosti. Dne 7. března 1847 byli Laubovu komornímu koncertu přítomni císařovna Marie Anna a císař Ferdinand. Přes počáteční chladnější přijetí vídeňskou kritikou se Laubovi během svých recitálů v průběhu následujících tří měsíců dostalo velkého uznání. Do jaké míry Laub získal Vídeň během tohoto jediného čtvrtletí, se projevilo na konci sezóny v koncertu na rozloučenou před plánovaným odjezdem do Paříže. Vystoupení se konalo 18. dubna 1847 ve velkém sále vídeňské Reduty, tehdejší koncertním prostoru Musikverein (Hudební společnosti). Plný sál Lauba odměnil bouřemi potlesku za jeho výkony v Maysederově Klavírním triu h - moll op. 58, Saint - Lubinově¹⁸ sólové Fantazii na téma z Donizettiho¹⁹ opery Lucia di Lammermoor op. 46 a v Ernstově Polonéze op. 17. Dostalo se mu i velmi příznivé kritiky, a to vše bylo dostatečným důkazem Laubovy rostoucí popularity i vzestupného uměleckého vývoje. Na letní měsíce se vrátil Laub do Prahy, s kolegou z Pražské konzervatoře hobojistou Celestýnem Müllerem²⁰ uspořádal v červenci a srpnu 1847 řadu úspěšných koncertů v severočeských lázních a městech, ve Františkových Lázních koncertovali společně se skladateli Giacomo

¹⁶ Stefan Franz Viktor, Erzherzog von Österreich (14. září 1817 - 19. února 1867) byl rakouský arcivévoda a uherský palatin.

¹⁷ Nicolao Amati (3. prosince 1596 - 12. dubna 1684) byl italský houslař.

¹⁸ Napoléon Antoine Eugène Léon de Saint - Lubin (5. července 1805 - 13. února 1850) byl italsko - francouzský houslista a hudební skladatel.

¹⁹ Domenico Gaetano Maria Donizetti (29. listopadu 1797 - 8. dubna 1848) byl italský operní skladatel.

²⁰ Celestin Müller (7. dubna 1826 - 6. září 1877) byl český hobojista a hudební skladatel.

Meyerbeerem ²¹ a Gaspare Spontinim ²². V říjnu koncertoval Laub u hraběte Schwarzenberga na zámku Orlík, potom se podle svého plánu vrátil do Vídně, odkud se chtěl v nadcházející koncertní sezóně 1847 - 1848 dostat přes Německo do Paříže.

Koncertoval s velkými úspěchy v Linci, Salzburku, Mnichově, Augsburgu a Stuttgartu. Kritici obdivovali Lauba jako dokonalého umělce a hodnotili ho výš než belgického houslového génia Henri Vieuxtempsa ²³. Mladý Laub měl všechno. Uměl řadová staccata, flažolety všeho druhu, arpeggia i dvojhmaty, měl velký, měkký a plný tón, absolutně dokonalou intonaci. Na pódiu měl jistotu, zdravou drzost a hravě překonával největší obtížnost. Disponoval hlavně však hluboce oduševněným přednesem. Ze Stuttgartu měl Laub namířeno do Kolína nad Rýnem, Cách, Bruselu a pak do Paříže. V únoru 1848 tam však vypukla revoluce, která se přenesla i do mnoha dalších zemí. Laub se dostal ještě zpátky do Vídně, kde k povstání došlo v květnu. V Praze se bojovalo od 12. do 17. června, byl vyhlášen stav obležení a Laub se nemohl vrátit. Zůstal ve Vídni, koncertovat nemohl kvůli vyhrocené společenské situaci. Cvičil, zdokonaloval svou hru a rozšiřoval teoretické vzdělání u kontrapunktisty, dvorního varhaníka Simona Sechtera ²⁴. Byl to žák Leopolda Antonína Koželuha ²⁵ a učitel Antona Brucknera ²⁶. Laub zde začal psát svůj Koncert pro housle a orchestr a - moll, který potom hrál veřejně roku 1866 a 1868 v Moskvě. Z toho vyplývá, že zde pravděpodobně své největší houslové dílo v roce 1874 úplně dokončil pro zamýšlené vydání tiskem. Koncert měl tři věty - Allegro moderato, Andante a Rondo. Notový materiál je

²¹ Giacomo Meyerbeer, vlastním jménem Jacob Liebmann Beer (5. září 1791 - 2. května 1864), byl německo - francouzský operní skladatel a dirigent židovského původu.

²² Gaspare Luigi Pacifico Spontini (14. listopadu 1774 - 24. ledna 1851) byl italský hudební skladatel a dirigent.

²³ Henri François Joseph Vieuxtemps (17. února 1820 - 6. června 1881) byl belgický houslista a hudební skladatel.

²⁴ Simon Sechter (11. října 1788 - 10. září 1867) byl rakouský hudební teoretik, pedagog, varhaník, dirigent a skladatel.

²⁵ Leopold Jan Antonín Koželuh (26. červen 1747 - 7. květen 1818) byl český hudební skladatel a pedagog.

²⁶ Joseph Anton Bruckner (4. září 1824 - 11. října 1896) byl rakouský hudební skladatel a varhaník.

do dnes bohužel neznámý. Ve Vídni Laub přijal a po dva roky zastával místo sólisty v orchestru Theater an der Wien. Sólových koncertů měl v té době málo - v roce 1849 dva koncerty v hornorakouském městě Bad Ischl, v dubnu 1850 hrál na duchovních koncertech ve Vídni, v létě téhož roku měl několik koncertních příležitostí v Čechách.

Houslový virtuóz

Zásadní zlom měl v Laubově kariéře teprve přijít. Znamý irský skladatel Michael William Balfe ²⁷, který v Londýně řídil spolu s britským impresáři Benjaminem Lumleyem ²⁸ National Concerts at Her Majesty's Theatre, nabídl Laubovi angažmá jako jednomu z koncertních mistrů svého orchestru. V roce 1851 byla v Londýně připravována první světová výstava, za tím účelem byl vybudován monumentální Crystal Palace ze železa a skla s koncertní síní pro 4000 posluchačů. Smlouva, kterou podepsali oba ředitelé, byla na dobu od 22. března do 31. srpna 1851. Laubovi byl smluvně garantován honorář tři guineí (cca 33 zlatých) za povinné tři koncerty v týdnu. Za další případné představení mu byl rozšířen honorář o půl guinee. Skladatel a podnikatel Balfe Lauba do té doby neslyšel hrát a řídil se jen doporučeními. Počítal s ním však jako se sólistou a měl pro něj následující podmínky: Laub musí nejprve třikrát hrát bez nároku na honorář a pak za každý sólový koncert dostane honorář 5 guineí (cca 55 zlatých). Laub na tyto podmínky přistoupil a Balfe své sliby skutečně splnil. Do Londýna se na výstavu sjeli návštěvníci z celého světa a přijelo samozřejmě také velké množství umělců. Koncertovali zde známí houslisté jako Charles Auguste de Bériot ²⁹, Friedrich Wilhelm Ernst, Camillo Sivori ³⁰ nebo Henri Vieuxtemps. Mezi nimi i do té doby prakticky v Evropě neznámý devatenáctiletý Ferdinand Laub. Stačilo však několik koncertů a Londýn mluvil o českém talentu v superlativech, jeho umění údajně vzdala chválu i sama královna Viktorie. Pověst o geniálním Laubovi se rychle začala šířit a hlavní evropská města se svými dvory se snažila, aby ho angažovala pro své koncertní sály.

Laubovi přestávala už v této době stačit houslová akrobacie, přitahovala ho oblast komorní hry. Po návratu do Prahy se rozhodl připravit cyklus kvartetních večerů. V Praze zavedli komorní koncerty roku 1808 bratři Pixisové. Nebyly ovšem

²⁷ Michael William Balfe (15. května 1808 - 20. října 1870) byl irský houslista, hudební skladatel a podnikatel.

²⁸ Benjamin Lumley Levy (6. dubna 1811 - 17. března 1875) byl v Kanadě narozený anglický operní manažer židovského původu.

²⁹ Charles Auguste de Bériot (20. února 1802 - 8. dubna 1870) byl belgický houslista a hudební skladatel.

³⁰ Ernesto Camillo Sivori (6. června 1817 - 18. února 1894) byl italský houslista a skladatel.

stálé ani pravidelné, sestavy komorních sdružení se často měnily, kvarteta rychle vznikala a zanikala. Laub obměnil poslední kvarteto, které fungovalo v sestavě Antonín Bennewitz ³¹, František Bauš ³², Alfred Paulus ³³ a Julius Goltermann ³⁴, když na místa obou houslistů zasedli Ferdinand Laub a Jan Weber. V podání Laubova kvarteta slyšelo publikum v sále Konviktu ve dnech 5, 12. a 19. prosince roku 1851 řadu komorních děl Haydna, Mendelssohna, Mozarta, Beethovena a Schuberta. Tato řada koncertů se v následujících letech vždy opakovala s pozoruhodným repertoárem. Kritika oceňovala výkony souboru, vyzdvihovala především primária Lauba a violoncellistu Goltermanna.

Na začátku roku 1852 získal Laub svůj druhý italský nástroj (Joseph Guarnerius, fecit Cremonae Anno 1706). Kněžna Thurn - Taxis uspořádala hudební večer, jehož se zúčastnil také kníže Karel Egon z Fürstenbergu. Toho Laubova hra tak zaujala, že příští den poslal mladému houslistovi 1500 zlatých na pořízení špičkového nástroje.

V tomto roce Laub podnikl cestu německými městy (Mnichov, Výmar, Baden, Lipsko), v květnu navštívil Londýn a koncertoval zde prvního června. Na této cestě se setkal poprvé se svým největším konkurentem Josephem Joachimem. Právě po Joachimovi, který od roku 1850 působil jako koncertní mistr ve Výmaru, se pak od 1. ledna roku 1853 Laub rozhodl přijmout toto místo ve zdejší velkovévodské dvorní kapele. Ta měla pod vedením Ference Liszta vynikající úroveň. Když byla později Laubovi předložena smlouva k podpisu, vyplynulo z ní, že jeho angažmá není trvalé a že je kdykoliv vypověditelné. Proto smlouvu nepodepsal a ponechal si možnost volby, a to až do 1. listopadu 1854, kdy si vyžádal propouštěcí dekret. Z Výmaru Laub odešel za nabídkou hudebního spisovatele Adolfa B.

³¹ Antonín Bennewitz (26. března 1833 - 29. května 1926) byl český houslista, dirigent a hudební pedagog.

³² František Bauš (24. listopadu 1838 - 18. května 1860) byl český houslista.

³³ Alfred Paulus (14. dubna 1827 - 4. srpna 1864) byl český houslista a violista.

³⁴ Johann August Julius Goltermann (15. července 1825 - 4. dubna 1876) byl německý violoncellista a skladatel, pedagog na Pražské konzervatoři.

Marxe ³⁵, spoluzakladatele Sternovy konzervatoře v Berlíně. Ten Lauba od 1. června

Ferdinand Laub byl v té době již ženatý, jeho sňatek se konal 25. července 1854 v nižborském kostele. Jeho manželkou se stala vynikající pěvkyně Anna Marešová (1834 - 1899). Z podnětu svého manžela se ve zpěvu i po svatbě vzdělávala nadále v Praze, Berlíně a Bologni. Byla koncertní pěvkyní a soukromou profesorkou zpěvu v Praze, v závěru života působila v Moskvě. S Ferdinandem Laubem měli pět dětí. Nejstarší dcera Isabella se narodila 10. května 1855 v Nové Huti, provdala se za profesora houslí v Moskvě Jana Hřímálého ³⁶ 9. června 1874. Na sklonku života se vrátila do Prahy, kde žila v rodině člena Českého kvarteta Jiřího Herolda ³⁷ a zemřela 8. května 1926. Syn Otakar Rudolf se narodil 12. prosince 1856 v Berlíně a ve věku jednoho roku zemřel. Další syn Václav (Váša) byl hudební skladatel, narodil se 31. prosince 1857 v Berlíně a zemřel 23. listopadu 1911 v Chabarovsku v Rusku. Dcery Tekla (narozená 18. června 1859 v Berlíně) a Lidmila (narozená 16. srpna 1867 ve Volovicích u Kralup nad Vltavou) žily a zemřely v Moskvě.

Koncem roku 1854 a v roce 1855 (kromě již zmíněného stálého angažmá) měl Laub řadu zájezdů do německých měst: účinkoval ve Frankfurtu nad Mohanem, v Norimberku, Brémách, Mnichově, Karlsruhe, Elberfeldu, Lipsku, Oldenburgu, Lübecku, Kolíně nad Rýnem, v Cáchách, Mannheimu, Düsseldorfu a v řadě menších měst. V Berlíně pro velký zájem uskutečnil šest koncertů. Na těchto koncertních cestách hrál především Koncert pro housle a orchestr D - dur op. 61 Ludwiga van Beethovena (s vlastními kadencemi) a Koncert pro housle a orchestr e - moll op. 64 Felixe Mendelssohna - Bartholdyho. Po řadě úspěšných koncertů v Čechách pak Laub 1. června roku 1855 nastoupil na místo profesora houslové hry na Sternově konzervatoři v Berlíně za honorář jednoho tolaru za každou lekci, zpětně měsíčně splatným a se vzájemnou jednoměsíční výpovědní

³⁵ Friedrich Heinrich Adolf Bernhard Marx (15. května 1795 - 17. května 1866) byl německý hudební vědec židovského původu.

³⁶ Jan Hřímálý (13. dubna 1844 - 11. ledna 1915) byl český houslista a hudební pedagog, zeť Ferdinanda Lauba.

³⁷ Jiří Karel Herold (16. dubna 1875 - 13. listopadu 1934) byl český houslista, violista, hudební pedagog a houslař, člen Českého kvarteta.

lhůtou. V tomto postavení zůstal Laub do 1. dubna 1857. Vedle toho byl od 1. října roku 1856 ještě pověřen vedením vyšší houslové třídy na Neue Akademie der Tonkunst, kterou založil roku 1855 klavírista, skladatel a pedagog Theodor Kullak³⁸. Laubova pedagogická činnost se od této doby prolíná s koncertní činností. Ještě předtím (1. července 1856) přijal Laub funkci prvního královského koncertního mistra berlínské dvorní opery s roční gáží 500 tolarů, smlouva ale nijak nebránila Laubovi v sólistické koncertní činnosti.

V letech 1856 a 1857 uskutečnil Laub řadu úspěšných koncertů v Německu a v Čechách, zvláště velké úspěchy však slavil Laub začátkem roku 1858 v Dánsku, kde jen v Kodani vystoupil v celkem 17 koncertech. Na jaře pak vystupoval s mimořádným úspěchem ve Vídni. Jeho koncerty 27. března a 17. dubna v sále Reduty pro Musikverein kritika hodnotila dokonce výše než vystoupení Ole Bulla, který hrál 14. a 16. dubna v Theater an der Wien. V říjnu a listopadu 1858 pořádal Laub v Berlíně večery klavírní komorní hudby spolu s violoncellistou Friedrichem Grützmacherem³⁹ a klavíristy Clarou Schumannovou⁴⁰ a Hansem von Bülow⁴¹. Na svém vlastním večeru zahrál Laub Koncert A - dur op. 37 pro housle a orchestr svého kolegy violisty a hudebního kritika Richarda Ferdinanda Wüersta⁴² a spoluúčinkoval v Trojkoncertu C dur op. 56 Ludwiga van Beethovena. 20. listopadu roku 1858 hrál Laub s Bülowem na koncertě Filharmonické společnosti v Hamburku, kde také Laub debutoval jako dirigent – řídil jako zástupce Lisztův Koncert pro klavír a orchestr č. 1. V prosinci Laub odjel poprvé koncertovat do Ruska s pianistou Charlesem Wehlem, absolvovali čtyři koncerty ve Velkém divadle a čtyři kvartetní večery. Mimo jiné hrál opět koncerty Mendelssohna a Beethovena, klavírní tria Schuberta, kvartety Haydna a kritika nešetřila superlativy.

³⁸ Theodor Kullak (12. září 1818 - 1. března 1882) byl německý klavírista, skladatel a pedagog.

³⁹ Friedrich Wilhelm Ludwig Grützmacher (1. března 1832 - 23. února 1903) byl německý violoncellista a hudební pedagog.

⁴⁰ Clara Josephine Wieck - Schumann (13. září 1819 - 20. května) byla německá klavíristka, hudební skladatelka a pedagožka, manželka skladatele Roberta Schumanna.

⁴¹ Hans Guido von Bülow (8. ledna 1830 - 12. února 1894) byl německý dirigent, klavírista a hudební skladatel.

⁴² Richard Ferdinand Wüerst (22. února 1824 - 9. října 1881) byl německý hudební kritik a pedagog.

Přelomovým počinem Lauba jakožto umělce bylo uvedení Bachových sonát a partit na koncertech v Petrohradě. V tehdejší době byly tyto geniální kompozice hodnoceny spíše jako studijní materiál než jako koncertní skladby. Laub naprosto moderně a objevitelsky viděl v Bachovi obrovskou perspektivu a v Petrohradě měl úspěch. Nově ustavená Ruská hudební společnost v čele s Antonem Rubinštejnem⁴³ projevovala přání získat Ferdinanda Lauba do služeb carského Ruska, houslista měl však zatím značné smluvní závazky mimo Rusko.

V letech 1859 - 1865 koncertoval Ferdinand Laub nejvíce ve své koncertní kariéře. V tomto období vykonal mnoho koncertních cest po Německu, Belgii, Holandsku, Anglii, Rusku, Švédsku, Norsku, Francii a Rakousko - Uhersku, doprovázeli ho nejlepší tehdejší hudebníci, koncertoval v prvotřídních sálech, setkával se příslušníky šlechty a panovnických dvorů a dostávalo se mu největších vyznamenání. Obzvláště významné bylo anglické turné v roce 1862, kdy Ferdinand Laub s klavíristou Alfredem Jaëllem⁴⁴ doprovázeli fenomenální italskou koloraturní sopranistku Adelinu Patti⁴⁵. Prvotním impulsem k této spolupráci bylo pro Lauba pozvání Londýnské hudební společnosti k několika vystoupením. Koncerty se konaly 2. a 16. června 1862 v St. James Hall a 17. června v sále Philharmonic Society na Hanover Square v Londýně. Jinak nesmlouvavá anglická kritika ho skvěle recenzovala jako nejlepšího evropského houslistu a Laub byl tak pozván k několika koncertům v Londýně i během zimní sezóny. Následovalo pak epochální dvouměsíční turné s Adelinou Patti, které začalo 3. září 1862 a skončilo 1. listopadu v Manchesteru. Bylo to vítězné tažení všech tří zúčastněných hudebních hvězd, v největších městech a v obrovských sálech jim v Anglii naslouchaly tisíce posluchačů. Toto turné bylo impulsem k další Laubově spolupráci s Jaëllem. Oba odjeli z Anglie do Paříže, kde vystoupili v několika soukromých koncertech, a pak do Drážďan, kde uspořádali dva koncerty 25. a 29. listopadu. V prosinci se Laub s Jaëllem připravovali na dva koncerty v Praze (28. prosince 1862 a 4. ledna 1863 na Žofíně) a tři ve Vídni (21. prosince 1862, 1. a 14. ledna 1863 v sále Hudební společnosti).

⁴³ Anton Grigorijevič Rubinštejn (28. listopadu 1829 - 20. listopadu 1894) byl ruský klavírista, skladatel a dirigent.

⁴⁴ Alfred Jaëll (5. března 1832 - 27. února 1882) byl rakouský klavírista.

⁴⁵ Adelina Juana Maria Patti (1. února 1843 - 27. září 1919) byla italská operní pěvkyně.

Vídeň

Laub se na koncerty ve Vídni připravoval velmi intenzivně, po odchodu z Berlína byl pevně rozhodnut nasměrovat svou uměleckou dráhu do tohoto tehdy významného centra evropského hudebního dění. Vídeňské koncerty byly skutečně úspěšné, nadšeně ho přijali posluchači i kritici. Velmi pozitivně ho hodnotil i obávaný kritik Eduard Hanslick ⁴⁶, některé jeho „povinné“ výhrady k Laubově hře lze přičítat jeho výrazně protičeskému postoji. Laubovo rozhodnutí zvolit si Vídeň za svoje působiště přineslo změny v jeho strategii plánování koncertních cest. Zaměřil se především na Rakousko a často nemohl vyhovět pozvání ke koncertování v Čechách. Významné příležitosti si však ujít nenechal a 14. srpna roku 1863 vystoupil Ferdinand Laub v Praze na Žofíně na prvním veřejném koncertu hudebního odboru Umělecké Besedy. Klavírním partnerem mu nebyl nikdo jiný než Bedřich Smetana a jejich dokonalý výkon v Beethovenově Kreutzerově sonátě byl kritikou vysoce oceněn.

Následující sezóna 1863 - 1864 byla pro Lauba jednou z nejvypjatějších v jeho kariéře a houslista to také na jejím konci intenzivně pocítil. Už závazek s impresáriem Bernardem Ullmanem na společné turné s klavíristou Alfredem Jaëllem a Carlottou Patti (sestra Adelini Patti) v lednu až březnu 1864, mu přinesl mnoho organizačních problémů. Obrovské nasazení v této sezóně mu však přineslo oficiální uznání – získal rakouský titul Kammervirtuos (komorní virtuóz). Náročnou podzimní a zimní část vídeňské sezóny ukončil v koncertech 1. a 3. ledna roku 1864 v sále Reduty obtížným komorním a sólovým programem, (hrál i Ernstovu úpravu Schubertova Krále duchů). Konečně 7. ledna vyjel na turné s klavíristou Alfredem Jaëllem, violoncellistou Philippem Lamoury ⁴⁷ a Carlottou Patti. Toto turné se z původních 56 koncertů rozrostlo do počtu téměř 70, začalo v belgickém Bruselu a vedlo přes Německo a Holandsko.

První Laubův koncert v Praze po skončení turné se konal 23. května 1864 v Novoměstském divadle, houslista přednesl Beethovenův koncert (tradičně s vlastními kadencemi), Ernstovy Airs Hongrois a vlastní skladbu Rondo scherzoso.

⁴⁶ Eduard Hanslick (11. září 1825 - 6. srpna 1904) byl rakouský hudební kritik českého původu.

⁴⁷ Phillip Lamoury (pravděpodobně roku 1835 - 14. ledna 1890) byl francouzský violoncellista a hudební skladatel.

Druhý koncert se konal v Prozatímním divadle o čtyři dny později a Laub zde hrál mimo jiné Spohrův koncert, jedno z Paganiniho Capriccií op. 1, Vieuxtempsovy skladby i vlastní kompozice Concert - Polonaise a Fantazie na národní písni. Namáhavá sezóna, zvláště její jarní část, donutily Lauba zvolnit a v létě na nějaký čas zanechat intenzivního cvičení a koncertování. Na radu lékařů odjel do Janských Lázní v Krkonoších, potom do německých lázní ve Schwalbachu a Wiesbadenu. Proti doporučení lékařů zde Laub opět koncertoval. Ve Schwalbachu měl 18. července koncert s Nikolajem Rubinštejnem⁴⁸, který ho pozval do Moskvy na březen 1865. S Vídní se tak Laub rozloučil recitálem dne 5. března 1865. Hrál Mendelssohnův Koncert pro housle a orchestr e – moll, dále Bachovu Chaconnu z Partituy d – moll pro sólové housle, Beethovenovu Romanci, Bazziniho La ronde des Lutins a vlastní Baladu pro housle a klavír.

Už před začátkem sezóny 1865 - 1866 bylo mezi hudební veřejností ve Vídni známo, že Laub byl získán na pozici profesora právě zakládané konzervatoře v Moskvě. Odehrál sice ve Vídni nakonec ještě několik recitálových a kvartetních programů, ale úplnou tečku pak napsal Laub 11. a 13. ledna 1866, kdy zahrál se svými kolegy komorní díla Haydna a Beethovena. Sám pak exceloval ve skladbách Spohra, Ernsta a Tartiniho. Všichni kritici včetně nesmlouvavého Hanslicka se shodli v tom, že se Laub stal miláčkem vídeňského obecnstva, které samozřejmě volalo po tom, aby zůstal ve Vídni. Laub se však rozhodl odejít do Ruska a vstoupit do služeb Moskevského oddělení Ruské hudební společnosti. Roky 1866 – 1874 pak věnoval rozvoji místní houslové školy.

⁴⁸ Nikolaj Grigorjevič Rubinštejn (14. června 1835 - 23. března 1881) byl ruský klavírista, dirigent a skladatel, mladší bratr klavíristy a skladatele Antona Rubinštejna.

Rusko

Ferdinand Laub přijel koncertovat do Ruska poprvé na začátku roku 1859 a znamenal v Petrohradě úspěch zcela triumfální. Ruský hudební život se v té době zdárně rozvíjel především díky osobnosti Antona Grigorjeviče Rubinštejna. Tento moldavský rodák spolu s několika petrohradskými hudebníky a organizátory (Vladimír Vasiljevič Stasov ⁴⁹, Nikolaj Dmitrijevič Kaškin, Matvej Jurijevič Vielgor-skij) obnovili v Petrohradě Filharmonickou jednotu, která byla založena roku 1802, ale zanikla roku 1851. Když bylo schváleno obnovení Filharmonické jednoty k 1. květnu roku 1859, dostala Jednota nové jméno Ruská hudební společnost a určila si svoje cíle: vzdělávat a rozvíjet mladé talenty, všeobecně šířit porozumění pro klasickou hudbu, vypisovat ceny na skladby a výkony ruských hudebních talentů, poskytovat začátečníkům možnost, aby své skladby slyšeli a je obecnstvu předvedli, posílat mladé nadané hudebníky do ciziny na přidělené stipendium. Nejzáslužnějším činem Společnosti bylo založení první ruské konzervatoře v Petrohradě, která byla otevřena 17. října 1862, byla zde vychovávána řada opravdu dobrých a všestranně vzdělaných hudebníků pro ruské orchestry a divadla. Zvyšovala se tím i hudební úroveň celého národa, byly postupně zřizovány pobočky i v jiných městech. Ředitelem koncertů i konzervatoře byl až do roku 1867 Anton Rubinštejn, který se snažil získat pro konzervatoř i pro symfonický orchestr vynikající umělecké síly. Musel je samozřejmě zpočátku povolávat i ze zahraničí. Z Rusů působili na konzervatoři například skladatel Anatol Konstantinovič Ljadov ⁵⁰, klavírista Anton Grigorjevič Rubinštejn, teoretik Nikolaj Ivanovič Zarembo, violoncellista Karel Juljevič Davydov ⁵¹, z Poláků skladatel Teodor Leszetycki ⁵² a houslista Henryk Wieniawski ⁵³, z Čechů teoretik Hynek Vo-

⁴⁹ Vladimír Vasiljevič Stasov (14. ledna 1824 - 23. října 1906) byl ruský hudební a umělecký kritik a historik umění.

⁵⁰ Anatol Konstantinovič Ljadov (12. května 1855 - 28. srpna 1914) byl ruský dirigent a hudební skladatel.

⁵¹ Karl Juljevič Davydov (15. března 1838 - 26. února 1889) byl ruský violoncellista, skladatel a pedagog.

⁵² Teodor Leszetycki (22. června 1830 - 14. listopadu 1915) byl polský pianista, skladatel a hudební pedagog.

⁵³ Henryk Wieniawski (10. července 1835 - 31. března 1880) byl polský houslista a hudební skladatel.

jáček, klavírista František Černý nebo violoncellista Jan Seifert. Působila zde i celá řada německých a italských pedagogů. Anton Rubinštejn měl umělecky i organizačně velmi zdatného mladšího bratra Nikolaje Grigorjeviče Rubinštejna, který podobným způsobem organizoval hudební život v Moskvě. Tam byla jeho zásluhou založena roku 1860 první pobočka Ruské hudební společnosti. Zpočátku se vyučoval zpěv, od roku 1863 následovaly housle, violoncello a klavír. Konečně 1. září roku 1866 se Nikolaji Rubinštejnovi a jeho spolupracovníkům v Moskvě podařilo otevřít druhou konzervatoř v carském Rusku. Nikolaj Rubinštejn sháněl už roku 1864 po Evropě potenciální pedagogy z řad vynikajících hudebníků, v německých lázních Schwalbach se setkal s Ferdinandem Laubem a získal ho pro svůj záměr.

Ve Schwalbachu spolu 18. července 1864 zahráli koncert, začátkem března 1865 přijel Laub do Moskvy a uskutečnil několik soukromých i veřejných produkcí, které měly obrovský úspěch. Houslový virtuóz poté odjížděl z Moskvy na koncerty ve Švédsku s rozhodnutím, že se do Ruska s rodinou přestěhuje. Bylo mu ještě nabídnuto místo v Petrohradě, rozhodl se však definitivně pro Moskvu. Smlouva, která angažovala českého houslistu na dobu od 1. června 1866 do 1. června 1869, byla podepsána v Moskvě 28. února 1866 Ferdinandem Laubem a představiteli Moskevského oddělení Ruské hudební společnosti v čele s Nikolajem Grigorjevičem Rubinštejnem. Laub se dostal do výborné společnosti, jeho kolegy profesory byli skladatel Petr Iljič Čajkovskij ⁵⁴, klavírista Anton Door ⁵⁵, houslista Henry Schradieck ⁵⁶ nebo violoncellista Bernhard Cossmann ⁵⁷ a zcela se věnoval moskevskému hudebnímu životu a své rodině. Jedno z mála zahraničních angažmá Laub absolvoval, když mezi 12. listopadem a 16. prosincem 1868 odehrál cykly kvartetních večerů a vlastních koncertů ve Vídni a Budapešti. Kromě toho

⁵⁴ Petr Iljič Čajkovskij (7. května 1840 - 6. listopadu 1893) byl ruský hudební skladatel.

⁵⁵ Anton Door (20. června - 7. listopadu) byl rakouský klavírista.

⁵⁶ Henry Schradieck (29. dubna 1846 - 25. května 1918) byl německý houslista, skladatel a hudební pedagog.

⁵⁷ Bernhard Cossmann (17. května 1822 - 7. května 1910) byl německý violoncellista, skladatel a hudební pedagog.

také účinkoval v Praze. Všechny ostatní nabídky z evropských zemí Laub v Rusku odmítal a zajížděl koncertovat jen do jiných ruských měst.

Smlouva uzavřená s Laubem 28. února 1866 na dobu tří let ještě nevypršela a Společnost mu nabídla smlouvu další. Podepsána byla 23. prosince 1867 a byla na dobu dalších pěti let - od 1. září 1869 do 1. září 1874. Tuto aktivitu ze strany vedení Společnosti lze vysvětlit stoupajícím zájmem publika o všechny koncerty a zvyšujícím se počtem studentů na konzervatoři. Další motivací bylo také to, že Laub dostával neustále ze zahraničí nabídky koncertů a celých turné. Vzorem se potom stala situace v Petrohradě, kde Henryku Wieniawskému, zastávajícímu podobné postavení jako Laub v Moskvě, už v roce 1866 přidali měsíčně 1000 rublů a jeho roční dovolenou prodloužili na pět měsíců. Závazky nové smlouvy zvyšovaly Laubova vystoupení v oboru komorní hry na dvanáct z původních šesti vystoupení, sólová vystoupení v symfonických koncertech ze dvou na tři a počítaly se čtyřmi hodinami výuky kvartetní nebo orchestrální hry. Tím se jeho původní úvazek zvýšil z původních deseti hodin povinných a pěti přesčasových o čtyři hodiny, ale zato mu bylo povoleno dávat soukromé hodiny žákům konzervatoře. Původní plat téměř 3500 rublů za rok mu ve školním roce 1869 - 1870 stoupl na 5000 rublů, v dalších čtyřech letech pak na 5400 rublů ročně. Každoroční placená dovolená o prázdninách byla Laubovi zajištěna na dobu tří měsíců (1. června do 1. září). Laub všechny závazky dodržoval až do svého vážného onemocnění v roce 1874.

V Moskvě našel také Laub opět svoje poslání v komorní hudbě. Výchozí počet šesti koncertů v sezóně se záhy ukázal jako nedostačující a byl proto od roku 1869 zvýšen. Nová sestava Laubova kvarteta vysoko kvalitativně převyšovala sestavu ve Vídni. Primárius Laub a violoncellista Cossmann byli fundamentem tohoto kvartetního souboru, k nim se přidali rusko - židovský violista Ludwig Minkus a německý sekundista Henry Schradieck. Cossmann byl od podzimu roku 1870 vystřídán jiným německým violoncellistou Wilhelmem Fitzenhagenem, který působil 20 let v Moskvě, a tam i předčasně zemřel. Kvarteto v sestavě Laub, Schradieck, Minkus a Cossmann absolvovalo v sezóně 1867/1868 šest koncertů komorní hudby. První sérii 12., 19. a 26. listopadu 1867, druhou potom 5., 10. a 17. března 1868, zazněly zde kvartety Haydna, Beethovena, Schumannův Klavírní kvintet Es - dur op. 44, Beethovenův Smyčcový kvintet C - dur op. 29, Kla-

vírní trio op. 5 Roberta Volkmana ⁵⁸ s Nikolajem Rubinštejnem u klavíru, a Raffova ⁵⁹ Sonáta pro housle a klavír (Ferdinand Laub a Nikolaj Rubinštejn). Po této sezóně z kvarteta odchází mladistvý Schradieck a Laub ho nahradil dočasně houslistou G. Hammem. Roku 1869 se dál rozšiřuje kvartetní produkce, první série koncertů připadla na 19., 26. leden a 2. únor, druhá série na 9., 16. a 23. březen. Byla na nich provedena zásadní díla kvartetní literatury (Beethoven, Haydn, Mozart), zazněla také Sonáta pro violoncello a klavír Antona Rubinštejna op. 39, Klavírní trio op. 1 Césara Francka ⁶⁰ nebo Kvintet se dvěma violoncelly Franze Schuberta. Laub potřeboval v kvartetu nahradit Schradiecka na pozici sekundu někým, kdo by kvalitativně odpovídal, hledání mezi ruskými mladými talenty bylo bezvýsledné. Nakonec si vzpomněl na vynikající mladý talent - českého houslistu a Mildnerova žáka Jana Hřímálého. Ten byl po absolutoriu Pražské konzervatoře v roce 1861 přijat se svým bratrem Vojtěchem a do orchestru divadla v nizozemském Rotterdamu. Po smrti Františka Škroupa ⁶¹, který dirigoval tamější divadelní orchestr od září 1860 do 7. února 1862, přešel Jan Hřímálý jako koncertní mistr do Stumpffova symfonického orchestru v Amsterdamu (dnešní Concertgebouworkest). Tam se s ním setkal Laub na turné s Carlottou Patti v roce 1864. Nikolaj Rubinštejn Laubovi zcela důvěřoval a zplnomocnil ho, aby Hřímálého do Moskvy povolal jako náhradu za Schradiecka. Laubova rodina přijala Hřímálého velmi srdečně a ten se stal po pěti letech dokonce členem rodiny, když se oženil s Isabellou Laubovou. Hřímálý se vzdělával u Lauba jak v houslích, tak i v komorní hře po celou dobu společného působení. Moskevskému publiku se Jan Hřímálý představil jako sólista v každoročním Cyklu symfonických koncertů, který začal 8. listopadu 1869 a skončil 21. března 1870. Hrál Koncert pro housle č. 8 op. 47 a - moll od Louise Spohra a jeho úspěch byl obrovský. Koncem sezóny odešel z Moskvy Laubův nejlepší spolupracovník violoncellista Bernhard

⁵⁸ Robert Volkmann (6. dubna 1815 - 30. října 1883) byl německý hudební skladatel.

⁵⁹ Joseph Joachim Raff (27. května 1822 - 25. června 1882) byl švýcarsko - německý hudební skladatel a klavírista.

⁶⁰ César Franck (10. prosince 1822 - 8. listopadu 1890) byl belgicko - francouzský hudební skladatel a varhaník.

⁶¹ František Jan Škroup (3. června 1801 - 7. února 1862) byl český dirigent a hudební skladatel. Složil hudbu k české státní hymně.

Cossmann a Nikolaj Rubiňštejn za něj angažoval drážďanského umělce Wilhelma Fitzenhagen⁶².

Pravděpodobně nejzajímavější nabídka přišla pro Ferdinanda Lauba před začátkem jeho páté sezóny v Moskvě. Impresáři Bernard Ullman ji Laubovi předložil na osmi stránkách svého dopisu (zaslaný 19. října 1870 z Mohuče). Ullman chtěl od října 1871 procestovat s nejslavnějšími umělci opět celou Evropu a v pěti měsících roku 1873 je představit také Americe. Programy koncertů sestavil tak, aby jejich první část byla věnována komorní hudbě (Beethovenova kvarteta v obsazení s Laubem na primu, Schumannův Klavírní kvintet Es dur s Nikolajem Rubiňštejnem, Sophií Menterovou⁶³, Alfredem Jaëllem nebo Benjaminem Godardem). Druhá část koncertu měla patřit sólistům Carlottě Patti a Ferdinandu Laubovi. Český houslista byl zjevně pro impresária skutečnou hvězdou. Ullman zaručuje Laubovi největší honorář, jaký kdy instrumentalistovi platil - za pět měsíců v Americe mu garantuje 50.000 franků. Laub nabídku odmítl a odmítal i další nabídky, například z Vídně. Věnoval se nadále vyučování v Moskvě, komorním koncertům svého kvarteta a koncertům orchestrálním. V řadě desíti symfonických koncertů sezóny 1870 - 1871, vystoupil Laub ve čtvrtém 27. listopadu 1870 Koncertem pro housle a orchestr č. 3 Henri Vieuxtempsa, a v devátém koncertě 20. února 1871 zahrál opět svůj oblíbený houslový koncert Ludwiga van Beethovena.

V šesté Laubově moskevské sezóně v letech 1871 - 1872 se jeho kvarteto ustálilo na sestavě: Ferdinand Laub, Jan Hřímálý, Julius Gerber a Wilhelm Fitzenhagen. Na koncertě 5. ledna 1872 přenechal Laub roli primária hostujícímu Josephu Joachimovi, s nímž potom s obrovským úspěchem zahrál jedno ze Spohrových duet. V rámci deseti orchestrálních koncertů této sezóny se v roli sólisty 21. ledna 1872 objevil právě Joseph Joachim, který hrál Beethovenův houslový koncert, Adagio ze Spohrova houslového koncertu a Brahmsovy Uherské tance, při nichž ho doprovázel na klavír Nikolaj Rubiňštejn. Chtěl bych zde poukázat na naprostou absenci dnešních hvězdných manýrů některých interpretů: obrovská

⁶² Wilhelm Karl Friedrich Fitzenhagen (15. září 1848 - 14. února 1890) byl německý violoncellista a hudební pedagog.

⁶³ Sophie Menter (29. července 1846 - 23. února 1918) byla německá klavíristka a skladatelka, žačka Ference Liszta.

hvězda Laub při tomto koncertu zasedl do orchestru a svého kolegu Joachima doprovázel. V druhé polovině koncertu zazněla symfonická báseň Antona Rubinštejna Ivan Hrozný, Symfonie d - moll Roberta Volkmanna a jeden ze sborů z opery Opričnik Petra Iljiče Čajkovského.

V rámci sedmé Laubovy sezóny v Moskvě v letech 1872 – 1873 proběhl kromě obvyklého komorního a orchestrálního repertoáru zajímavý počín. V řadě deseti orchestrálních koncertů přednesl Laub hned při zahájení 12. listopadu 1872 jako novinku dnes opomíjený Koncert pro housle a orchestr A - dur op. 6 norského skladatele a houslisty Johana Severina Svendsena ⁶⁴. Laub také v listopadu, únoru a březnu opustil několikrát Moskvu, aby s pianistou Julijem Nikolajevičem Melgunovem koncertoval ve městech ruského impéria. Na jejich koncertě ve Varšavě došlo k něčemu, co předjímalo následující vývoj v Laubově životě. Při druhém čísle programu, Bachově Chaconně, se udělalo Laubovi dvakrát tak špatně, že se jen za pomoci svého klavíristy a několika rychle reagujících posluchačů mohl z pódia vzdálit. Laub ještě nevěděl, že je vážně a smrtelně nemocen, svůj stav přikládal přepracovanosti.

Osmá sezóna byla v Moskvě Laubova poslední. Kvarteto v sestavě s Hřímálým, Gerberem a Fitzenhagenem zahájilo sezónu spolu s klavíristou Nikolajem Rubinštejnem skladbami Schuberta, Beethovena a Schumanna. Na druhém koncertě 14. října 1873 byla vedle Mozarta a Beethovena (Septet Es-dur) jako vrcholné číslo provedena Bachova Chaconna v podání Lauba. Významnou premiéru přinesl osmý koncert této sezóny, který se konal 10. března 1874. Byl proveden Smyčcový kvartet č. 2 F - dur op. 22 Petra Iljiče Čajkovského. Nastudování tohoto díla věnovalo Laubovo kvarteto maximální péči. Závěrečný koncert komorní části sezóny se konal 17. března. Pro Lauba to byl poslední komorní koncert v Moskvě. Zazněl zde Smyčcový kvartet d-moll op. 72 č. 2 Josepha Haydna, Klavírní kvintet Es - dur op. 44 Roberta Schumanna s Nikolajem Rubinštejnem a Beethovenův Smyčcový kvintet C - dur op. 29 s Laubovým žákem Josifem Josifovičem Kotkem ⁶⁵ u druhé violy. Symfonické koncerty probíhaly v této sezóně mezi 28. listopa-

⁶⁴ Johan Severin Svendsen (30. září 1840 - 14. června 1911) byl norský skladatel, dirigent a houslista.

⁶⁵ Josif Josifovič Kotek (6. listopadu 1855 - 4. ledna 1885) byl ruský houslista českého původu.

dem 1873 a 22. březnem 1874, Laub hrál v zahajovacím galavečeru Koncert pro housle g - moll op. 26 Maxe Brucha ⁶⁶ a na třetím koncertě Jan Hřimalý provedl Houslový koncert d - moll Louise Spohra ⁶⁷. V programu devátého koncertu 15. března zahrál Laub svůj vlastní Koncert pro housle a orchestr a – moll, a ještě jednou tentýž koncert 18. března 1874 ve Velkém divadle v Moskvě.

⁶⁶ Max Christian Friedrich Bruch (6. ledna 1838 - 20. října 1920) byl německý hudební skladatel a dirigent.

⁶⁷ Louis (Ludwig) Spohr (5. dubna 1784 - 22. října 1859) byl německý hudební skladatel, houslista a dirigent.

Návrat

Laub byl už po návratu z Moskvy na letní dovolenou na Křivoklátku ve špatném zdravotním stavu. Lékaři mu diagnostikovali chronický plicní katar, svalový reumatismus a abnormální citlivost nervového systému (jaterní choroba díky tehdejší úrovni lékařství ještě nebyla odhalena). Lékař mu doporučil k úplnému vyléčení 4 až 6 týdenní léčebnou kůru. Moskevské ředitelství vyšlo Laubovi vstříc a povolilo mu zdravotní dovolenou až do 15. října pod podmínkou, že tato doba bude započítána do jeho šestinedělní meziškolní dovolené. V dalším dopise z 21. září Laub oznamoval do Moskvy, že trpí kombinací nemocí ohrožujících jeho život. Následkem toho pochybuje o svém návratu v stanoveném termínu a žádá zdravotní pauzu na celou zimu. Tuto těžkou situaci se ředitelství rozhodlo vyřešit zrušením smlouvy a vyhledat za Lauba náhradu.

Za Laubova pobytu v lázních Sedmihorky připravila lázeňská společnost na 17. srpna koncert, jehož program provedli umělci z řad lázeňských hostů: Ferdinand Laub, Smetanova žačka klavíristka Augusta Auspitz - Kolárová, pěvkyně Miloslava Havelková a profesor harfy na Pražské konzervatoři Václav Staněk. Program byl zahájen Beethovenovou Sonátou pro klavír a housle c - moll op. 50 č. 2 a zakončen jedním z Brahmsových Uherských tanců v úpravě Josepha Joachima a Laubovou Concert - Polonaise pro housle a klavír. Byl to poslední veřejný koncert v houslistově životě. Koncem září Laub odjel na léčení do Karlových Varů, jeho stav se však zhoršil do té míry, že byl ošetřujícími lékaři poslán na kliniku do italského Merana. Laub tam odjel v doprovodu své manželky, do Merana však už nedorazil. Jeho stav se zhoršil natolik, že už nemohl cestovat. Ubytovali se v městečku Gries – San Quirino u Bolzana. Zde strávil Ferdinand Laub poslední čtyři měsíce svého života. Velmi ho potěšila zpráva z Moskvy, že ředitelství dalo na jeho rady a přeneslo všechny funkce na jeho žáka a zetě Jana Hřímálého. Ten byl v prosinci jmenován profesorem. Ředitelství schválilo i druhý Laubův návrh a jmenovalo zástupcem Hřímálého vynikajícího umělce Adolpha Davidoviče Brodskyho. Ten byl také Laubovým žákem. Kvarteto tak v sestavě Hřímálý, Brodský, Gerber a Fitzenhagen dne 24. října 1874 zahájilo novou sezónu.

Dne 17. března 1875 Ferdinand Laub v Gries – San Quirino zemřel. Byl převezen do Prahy a pohřben na Olšanských hřbitovech, později byly jeho ostatky přeneseny na vyšehradský hřbitov. Jeho smrt se nesmírně dotkla celé evropské hu-

dební veřejnosti, především potom jeho přátel a kolegů v Rusku. Velmi silně byl Laubovou smrtí zdrčen jeho přítel Petr Iljič Čajkovskij. Později, jako památku na geniálního houslistu, věnoval Čajkovskij Laubovi svůj Smyčcový kvartet č. 3 es – moll. Počátkem ledna roku 1876 vznikl v Paříži první náčrt tohoto kvarteta, o šest neděl později byl Čajkovskij hotov s čistopisem partitury. Bylo premiérováno v den prvního výročí Laubovy smrti 18. března roku 1876 v Moskvě. Je označeno „Památce Ferdinanda Lauba“. Tento třetí a poslední kvartet Čajkovského patří k nejcennějším dílům tohoto oboru a je dokladem přátelství těchto hudebníků. V mezinárodní známost vešel kvartet až po provedení v Paříži roku 1880, úspěch skladby byl však zcela mimořádný. Tiskem byl vydán u Edition Cranz v Lipsku, v tomto vydání je v partu prvních houslí věnování *A la mémoire de F. Laub*.

Pedagog, skladatel a dirigent

Laub byl jako sólista i komorní hráč dostatečně oceňován svými současníky, celá řada svědectví se našla v dopisech a dobových kritikách. Laub jako pedagog potom stojí na začátku vývoje ruské houslové školy, která dosáhla ve dvacátém století zcela mimořádné úrovně. Za pět let působení v Berlíně a osm let působení v Moskvě vchoval Ferdinand Laub řadu vynikajících houslistů. První výborné žáky měl ale už ve Výmaru. Jedním z nich byl Friedhold Fleischhauer, kterého Laubovi k dokončení studií svěřil odcházející Joseph Joachim. Od 1. června roku 1855 začal Laub pedagogicky působit na Sternově konzervatoři v Berlíně, k čemuž si od 1. října 1856 vzal ještě druhý úvazek v Kullakově Nové akademii hudebního umění. Na těchto soukromých školách měl Laub čtyři mimořádné žáky. Prvním z nich byl Karl Lorenz, který studoval také u Siegfrieda Wilhelma von Dehna a Friedricha Kiela skladbu, a jako dirigent pak působil od roku 1866 ve Štětíně. Na koncertě, který pořádala 27. října 1859 filharmonická společnost v Postupimi, se pozoruhodného úspěchu dočkal Heinrich Urban z Berlína přednesem Beethovenova Koncertu pro housle a orchestr D dur. Od roku 1881 pak působil jako skladatel a pedagog na Kullakově škole v Berlíně a jeho žákem byl například legendární polský klavírista a politik Ignacy Jan Paderewski ⁶⁸. Velmi nadanou žačkou byla Hildegarda Kirscherová, v časopise Dalibor ⁶⁹ je zmíněno, že měla 15. dubna 1860 koncert v Berlíně a 15. listopadu 1861 koncert v Praze. Hrála obtížný program ze skladeb Bériota a Vieuxtempsa se značnou technickou vyspělostí a přednesem. Čtvrtý z berlínských žáků Ferdinand Stockman se stal královským hudebníkem v Kodani. Laubovým soukromým žákem byl také vynikající český houslista a skladatel Josef Miroslav Weber ⁷⁰, který posléze působil jako koncertní mistr v Sondershausenu, Darmstadtu, Wiesbadenu a Mnichově.

Skutečně soustavně začal Ferdinand Laub vyučovat až na konzervatoři v Moskvě. Jeho činnost zde začala 1. září roku 1866 a skončila v červnu 1874. Podle první

⁶⁸ Ignacy Jan Paderewski (18. listopadu 1860 - 29. června 1941) byl polský klavírista, hudební skladatel a státník, v roce 1919 premiér Polské republiky. Záhy však rezignoval a stal se polským vyslancem u Společnosti národů v Ženevě.

⁶⁹ Dalibor byl pražský hudební časopis, s přestávkami postupně vycházel mezi roky 1858 - 1927.

⁷⁰ Josef Miroslav Weber (9. listopadu 1854 - 1. ledna 1906) byl český houslista a hudební skladatel působící v zahraničí.

smlouvy mohl vyučovat výhradně žáky školy, soukromé lekce dávat nesměl. Až druhá smlouva mu umožnila dávat privátní hodiny, ovšem opět pouze žákům ústavu nebo hudebním amatérům. Úroveň studentů zpočátku nebyla vysoká, po čase však Laub našel několik vynikajících talentů. Jedním z nich byl Michail Mironovič Davydov, který studoval u Lauba od roku 1869, současně byl žákem Petra Iljiče Čajkovského a absolvoval s diplomem a zlatou medailí. Dalším byl Vasilij Juljevič Villuan, který studoval u Lauba sedm let (1866 - 1873) a později byl ředitelem konzervatoře v Nižním Novgorodě. Igor Fjodorovič Lojko se učil u Lauba od roku 1869 do roku 1874 a pak s úspěchem koncertoval po Rusku i za hranicemi. Nesmírně talentovaný byl Josif Josifovič Kotek (1855-1885), syn českého hudebníka a ruské matky. Kotek studoval u Lauba v letech 1871 až 1874 a absolvoval po jeho smrti jako žák Jana Hřímálého se zlatou medailí. Poté studoval ještě v Berlíně u Josepha Joachima a v roce 1882 se stal pedagogem na slavné Vysoké hudební škole v Berlíně (dnešní Universität der Künste Berlin). Kotek byl oblíbeným žákem Petra Iljiče Čajkovského, který mu věnoval své proslulé Valse Scherzo op. 34 pro housle a orchestr a spolupracoval s ním na technické úpravě Koncertu pro housle a orchestr D - dur op. 35. Josif Josifovič Kotek však nenaplnil své umělecké možnosti a bohužel ve věku třiceti let zemřel ve Švýcarsku na tuberkulózu. Jiným skutečně vynikajícím žákem byl v Laubově třídě Stanislav Barcewicz, který vstoupil na konzervatoř rok před jeho smrtí a absolvoval roku 1877 se zlatou medailí jako žák Jana Hřímálého. Po vynikajících úspěších na koncertních cestách po Evropě, se usadil Barcewicz v roce 1885 v rodné Varšavě jako profesor konzervatoře. Od roku 1893 byl koncertním mistrem v místní opeře a v letech 1911 - 1918 byl na konzervatoři ředitelem. Laubovým žákem byl i Alexandr A. Litvinov, který posléze studoval v Petrohradě u Leopolda Auera ⁷¹, skladbu studoval u Nikolaje Andrejeviče Rimského - Korsakova a působil od roku 1882 v Moskvě jako koncertní mistr Velkého divadla, následně od roku 1895 působil i jako dirigent a organizátor. Laub samozřejmě své žáky vedl usilovně i k zájmu o komorní hru a jeho žáci hrávali v produkcích Laubovy komorní třídy. Ani v době, kdy už byl vážně nemocen, nepolevoval Laub ve své pedagogické činnosti a vyučoval aspoň ve svém moskevském bytě.

⁷¹ Leopold Auer (7. červen 1845 - 15. červenec 1930) byl maďarsko - americký houslista a dirigent židovského původu.

Ferdinand Laub byl také skladatelem a svědectví o tom vydávají mnohé kritické posudky z Čech i zahraniční. Kupříkladu Bedřich Smetana po poslechu Laubových několika houslových skladeb a jedné písně na koncertech 25. a 27. května 1864 napsal do Národních listů⁷², že houslistovy skladby mají svou uměleckou cenu a jsou zajímavé i po stránce harmonie. Laubova skladatelská činnost potom získala uznání i v Rusku - Petr Iljič Čajkovskij se s velkým uznáním vyslovil o druhé a třetí větě Laubova houslového koncertu a-moll, která podle něj svědčila o nepochybném skladatelském nadání jejího autora. Skladatelskou přípravu dala Laubovi už Pražská konzervatoř, kde byl jeho učitelem v teoretických předmětech sám ředitel Jan Bedřich Kittl. Na Laubově absolventském vysvědčení stojí výslovně, že studoval na škole i harmonii a podal praktické doklady svého skladatelského nadání. Skladbou z tohoto období je Laubův Smyčcový kvartet cis - moll. První věta je označena jako Allegro moderato ve 3/4 taktu v tónině cis - moll, druhá věta je Andantino (4/4 takt, rovněž v cis - moll) a přechází attacca do Scherza (Allegro Vivace, tónina opět cis - moll), jehož Trio je v tónině Fis - dur. Závěrem se skladba vrací do původní tóniny. Stavba celého kvartetu je poměrně jednoduchá, nutno však říct, že autorovi bylo kolem 13 let.

Svoje počáteční teoretické znalosti pak ovšem Laub prohloubil v době koncertní stagnace a nuceného pobytu ve Vídni mezi roky 1848 až 1851. Jak už bylo řečeno, tak zde studoval u vynikajícího varhaníka a skladatele Simona Sechtera. U něho se pokusil o jednu větu houslového koncertu a - moll (Allegro moderato), který později dokončil a hrál v Moskvě. Dodnes je toto dílo považováno za ztracené. Další skladbou je Elegie (Adagio elegiaque) pro housle a klavír op. 3 (tempové označení Adagio, 4/4 takt, As - dur tónina). Je věnovaná paní Guillemette Nowotny - Marculini. Poprvé vyšla u nakladatelství Christoph a Kuhé v Praze, podruhé u firmy J. Hoffmann v Praze. Byla zařazena do Collection Litolff č. 2384. Šest Morceaux Caractéristique pro housle a klavír op. 4 má věnování *A Mademoiselle Claire Vernier*, vydal Christoph a Kuhé, druhé vydání firma J. Hoffmanna. První skladba Nocturno (Andante, 3/4 takt, tónina A - dur) vyšla roku 1858, dalšího vydání potom došla v Editio Barvitijs jako č. 10 s názvem Snění. Označená jako číslo dvě je Ballade (Allegro moderato con energia, 2/4 takt, tónina a - moll) a byla vydána ve sbírce Collection Litolff č. 2383 v revizi A. Schulze. Dalšími kusy

⁷² Národní listy byly české noviny, vycházely v letech 1861 - 1941.

jsou Romanze (Larghetto, 4/8 takt, tónina C – dur), Saltarello (Presto, 2/4 takt, tónina d - moll), Caprice sur une Mélodie Bohémienne a poslední je Scherzo. Laubova skladba Rondo scherzoso pro housle a orchestr nebo klavír op. 6 (tempové označení Allegretto, 2/4 takt, tónina A - dur) je věnována profesorovi Pražské konzervatoře Mořici Mildnerovi. Vydalo ji nakladatelství Martin Bahn v Berlíně pravděpodobně v roce 1872. Roku 1950 pak nakladatelství Orbis s předmluvou Bohuslava Šicha ⁷³ (revize Vojtěch Frait). Další kompozice Grand duo brillant sue des airs bohèmes pro housle a klavír (Allegro con brio, 3/4 takt, tónina A – dur) je věnována hraběnce Isabelle Thurn – Taxis a vydal ji Christoph a Kuhé roku 1864, druhé vydání potom realizovala firma J. Hoffmann. Deux Morceaux pro housle a klavír op. 7 vydalo Editio Peters jako číslo 1092 a částmi jsou Romance (Moderato, 2/4 takt, tónina A - dur) a Impromptu (Allegro moderato, 12/8 takt, tónina G – dur). Opětovně vyšlo v Collection Litolff pod číslem 2384. Concert - Polonaise pro housle a orchestr nebo klavír op. 8 (Tempo di Polacca, Allegro ma non troppo, 3/4 takt, tónina G - dur) vyšla v originální verzi v Editio Peters jako číslo 1093, ve stejné edici ve volné úpravě německého houslisty Augusta Wilhelmjho u Collection Litolff pod číslem 2383. Novodobou orchestrální instrumentaci této Laubovy skladby pořídil v roce 1938 dirigent Alois Klíma. Další Laubovou kompozicí pro housle a klavír je Quatre Morceaux op. 12 a je věnována Janu Hřimalému. Poprvé byla vydána nakladatelstvím August Cranz Hamburg – Brussel a částmi jsou Canzonetta (Sostenuto, 2/4 takt, tónina D - dur), Bonheur perdu - Zmizelé štěstí (Andantino, 3/4 takt, tónina a - moll), Romance sans paroles - Píseň beze slov (Allegro ma non troppo, 6/8 takt, tónina B-dur) a Impromptu (Vivo, 3/4 takt, tónina A - dur). Skladba vyšla také u nakladatelství Litolff s číslem 2384 (revize A. Schulz). Tři koncertní etudy pro sólové housle op. 13 jsou z let 1854 – 1855 a souborně vyšly ve Vídni roku 1881 ve vydavatelství Gutmann a roku 1895 potom v Universal - Edition jako číslo 6038. První z etud má tempové označení Moderato, 4/4 takt a je v tónině d - moll, druhá je Andante, 4/4 takt, tónina C - dur, poslední z etud má tempový předpis Moderato, 2/4 takt, rychlou část potom Vivace v 6/8 taktu, tónina pro obě části je e – moll, etuda vychází z tematického materiálu Tarantelly z opery Němá z Portici fran-

⁷³ PhDr. Bohuslav Šich (1. září 1892 - 25. listopadu) byl český houslista, pedagog a hudební spisovatel.

couzského skladatele Daniela Aubera ⁷⁴. Řada drobnějších skladeb pro housle je považována za ztracené. Ferdinand Laub byl samozřejmě také autorem kadencí k houslovým koncertům a sonátám (Tartini, Beethoven, Rode), rovněž pořídil i řadu úprav známých skladeb jiných skladatelů.

Jako skladatel přispěl Laub i do nikterak bohatého repertoáru pro violu. Tomuto nástroji věnoval *Trois Morceaux pour Alto* op. 14 s věnováním *A mon ami Serge de Wolkoff. Moscou chez P. Jurenson*. První z kusů má tempové označení *Adagio con espressione*, je v 3/4 taktu, v tónině fis - moll, druhý je nadepsán *Andante*, 6/8 takt, tónina D – dur, třetí kus je autorem označen jako *Allegro giocoso*, 2/4 takt, tóninou je Es – dur. Pro housle a klavír tuto skladbu vydal Jindřich Feld v Edition Neuber v roce 1920 s názvem *Trois Morceaux pour Violon et Piano*.

Pro klavír zkomponoval Ferdinand Laub *Píseň beze slov – Lied ohne Worte* (*Moderato*, 3/4 takt, tónina Es - dur), skladba je označena jako ztracená, dochoval se jen rukopis 20 taktů a je uložen v archivu Národního muzea v Praze.

V písňovém oboru je Laubova tvorba poměrně bohatá, motivujícím bylo pochopitelně i jeho manželství s vynikající koncertní pěvkyní Annou Marešovou. Jsou to České písně pro jeden hlas s průvodem fortepiana věnované hraběti Rudolfovi Thurn – Taxis, vydány byly firmou Christoph a Kuhé v Praze roku 1856. Tři písně na slova V. J. Picka op. 9 pro hlas s doprovodem klavíru jsou věnovány Františku Kavánovi a byly vydány nakladatelstvím Christoph a Kuhé. Celá řada písní dosud nebyla vydána nebo jsou skladby považovány za nezvěstné.

Ferdinand Laub byl také dirigentem, jeho dirigentské schopnosti byly oceněny slavným Hansem von Bülow, který (jak už jsem ve své bakalářské práci uvedl v předchozí kapitole) požádal Lauba, aby mu jako sólistovi dirigoval v Hamburku 20. listopadu 1858 za indisponovaného F. W. Grunda Lisztův Klavírní koncert č. 1 Es - dur. Mnohem větší příležitost k dirigování měl potom Ferdinand Laub v Rusku. Řídil zde většinou ty koncerty, na nichž Nikolaj Rubiňštejn vystupoval jako sólista. Je samozřejmě pochopitelné, že při vnímání Ferdinanda Lauba jako komplexní umělecké osobnosti ustupuje jeho dirigentské umění do pozadí za jeho extrémními kvalitami jakožto sólového hráče. I v následujících desetiletích byla

⁷⁴ Daniel-François-Esprit Auber (29. ledna 1782 - 13. května 1871) byl francouzský hudební skladatel a pedagog.

praxe hudební univerzality běžná, druhá polovina dvacátého století přála díky narůstající obrovské konkurenci více úzké specializaci. Přesto celá řada dnešních vynikajících houslistů se chápá dirigentských příležitostí. Z nejznámějších je to Pinchas Zukerman ⁷⁵, Julian Rachlin ⁷⁶ nebo Nikolaj Szeps – Znaider ⁷⁷.

⁷⁵ Pinchas Zukerman (narozen 16. července 1948) je izraelský houslista, violista a dirigent, umělecký ředitel symfonického orchestru National Arts Centre Orchestra v kanadské Ottawě.

⁷⁶ Julian Rachlin (narozen 8. prosince 1974) je litevský houslista, violista a dirigent.

⁷⁷ Nikolaj Szeps-Znaider (narozen 5. července 1975) je dánský houslista a dirigent židovského původu.

Závěr

Dnešní mladí interpreti a pokračovatelé české houslové školy by měli více spatřovat smysl v povinnosti chránit a připomínat zásadní význam historických osobností. V současné době je díky pokročilým informačním technologiím celá řada možností, jak aktivně vytvářet povědomí o české hudební minulosti. V tomto ohledu by měla mít vedoucí pozici Hudební fakulta Akademie múzických umění v Praze. Bohužel mi zde naprosto schází nějaká cílená aktivita, která by směřovala k pořádání koncertů, a hlavně menších hudebních soutěží připomínajících historické osobnosti typu Ferdinanda Lauba, jejich význam a třeba i skladby. Pro studenty, jejich pedagogy a mladé začínající hudební manažery by zde vznikala významná možnost realizace. V dnešní době, kdy pětadvacetileté bezvýznamné internetové hvězdičky sepisují a vydávají paměti, by pohled do vlastní historie (mimo rámec biflování letopočtů) mohl přinést mladým adeptům interpretačního umění nový impuls a tolik důležitou motivaci. Vzhledem k celoevropskému nebo celosvětovému významu představitelů pražské hudební historie (Josef Mysliveček, Ferdinand Laub, David Popper, Jan Kubelík, Váša Příhoda, Ema Destinová, Ševčíkovo - Lhotského kvarteto) by dnes, třicet let po politických změnách v naší zemi, mělo konečně přestat platit „kdo nic nedělá, nic nezkazí“.

Použitá literatura a prameny

Černušák, Gracián: Dějiny evropské hudby, Panton, Praha 1972

kolektiv autorů: Československý hudební slovník osob a institucí (dva svazky A – L, M - Z), SNKLHU, Praha 1965

kolektiv autorů: Sborník na paměť 125 let konservatoře hudby v Praze, Vyšehrad, Praha 1936

kolektiv autorů: Hudba v českých dějinách. Od středověku do nové doby, Supraphon, Praha 1989

Šich, Bohuslav: Ferdinand Laub, Orbis, Praha 1951